

Emma Terämä

TkT, Johtaja
Suomen ympäristökeskus SYKE
emma.terama@ymparisto.fi

Kaisa Schmidt-Thomé

TkT, FL, Vanhempi tutkija
Ajatushautomo Demos Helsinki
kaisa.schmidt-thome@demoshelsinki.fi

Resurssiviisas liikkuvan työvoiman Suomi?

Avainsanat: kaupungistuminen, kestävä kehitys, liikkuvuus, resurssiviisaus, työvoima, viihtyvyys.

Työvoiman liikkuvuuden ja resurssiviisaisten elämäntapojen kestävä järjestäminen on suomalaisen aluerakenteen puitteissa haastavaa. Kansainvälisten verkkojen perusteella voidaan kuitenkin ottaa oppia sekä toivottavista että arveluttavista kehityskuluista muilla metropolialueilla. Alankomaiden Randstad on esimerkiksi Lontoota paremmin pystynyt edistämään kaikkia kestävän kaupunkikehityksen ulottuvuuksia yhtäaikaaisesti. Meillä Suomessa käynnissä olevan kestävän kaupunkikehityksen ohjelman tulisiikin pohtia, ovatko toivomamme kehityskulut yhtä aikaa toteutettavissa vai ovatko ne toisensa poissulkevia vaihtoehtoja.

Väestönkasvu, muuttoliike ja kaupungistuminen ovat maapallon nykyisen ja tulevan kantokyvyn kannalta keskeisiä kysymyksiä. Jos niitä pohditaan globaalissa perspektiivissä Suomesta käsin, vaikuttaa ratkaisuehdotusten laatiminen haastavalta. Päätimmekin tässä lyhyessä kirjoituksessa keskittyä pohtimaan sitä, miltä nämä väestöön ja kaupunkiin liittyvät kysymykset meillä näyttävät. Päälimmäiseksi kysymykseksi nousi: Pystymekö me täällä pohjoisessa, monien edistykseksiä pitämässä järjestelmässä tekemään jonkinlaisia politiikkasuosituksia kansallisen kestävän kaupunkikehityksen tulevaisuunnaksi? Miten työvoiman liikkuvuus ja resurssiviisaus saataisiin järjestettyä kestävästi? Entä miltä näyttäisivät kaupunkiseudut, joilla sekä elämänlaatu että toimeentulo

löytyvät paikallisjunan kyydissä matkustamalla?

Puramme näitä kysymyksiä muutamien esimerkkien kautta. Aloitamme viimeksi mainitusta kysymyksestä, joka liittyy työmarkkina-alueiden, kestävien, kiinnostavien ja houkuttelevien asuinympäristöjen ja toimivan päivittäisen liikkuvuuden välisiin suhteisiin. Väitämme, että esimerkiksi Randstadissa, Alankomaissa, kaupunkimainen elämänlaatu ja turvattu toimeentulo voivat löytyä paikallisjunien takaaman liikkuvuuden turvin, ilman huomattavaa ympäristökuormitusta. Vertaamme tilannetta suur-Lontooseen, jolla on yksi keskeisesti metropolia määrittävä ydin, ja jossa metropolialueen laidat ovat kaukana toisistaan.

Verrokot Alankomaissa ja Iso-Britanniassa

Randstadissa yhdistyvät työvoiman liikkuvuus ja elämänlaatu. Randstad on tiiviisti rakennettujen kaupunkialueiden kokonaisuus Alankomaiden keskiössä. Siihen lukeutuvat Amsterdam, Rotterdam, Haag ja Utrecht sekä näitä ympäröivät alueet.

Randstadissa ei tarvita megainvestointeja niin sanottuihin tunnin juniin, koska kaupunkikeskukset kytkeytyvät toisiinsa tiheiden vuoroväliden paikallisliikenteellä. Monikeskuisuus on tällä tunnin metropolialueella elettyä todellisuutta: asuinpaikkaa

ei tarvitse muuttaa, vaikka työpaikka alueen sisällä muuttuisi. Kaiken lisäksi muuton myötä tapahtuvaa työmatkojen mahdollista vähäistä pidentymistä lievittää edelleen työnantajien laajasti subventoima julkisen liikenteen lippu. Kotipaikan pysyvyys edistää sosiaalista integraatiota ja "investointia" omaan alueeseen: asunnosta kannattaa pitää huolta, naapureihin voi tutustua ja koulua kunnioittaa, kun tietää, että siten rakentaa paitsi omaa, myös lastensa ja läheistensä tulevaisuutta. Randstadin alueella on siis suhteellisen helppoa elää ekologisesti ja kestävästi kehityksen mukaisesti. Tämä pätee etenkin tarkasteltaessa asiaa yksittäisten perheiden ja yksilön näkökulmasta.

Suur-Lontoon vetovoima on ihmisvilinä ja vaihtuvuutta. Lontoon tilannetta voisi verrata Strategisen tutkimuksen neuvoston kaupungistumishankkeiden URMIN ja BEMINEN skenaarioon pirstaloituneen työn metropolialueesta: Lontoo on kuin jättimäinen työvoiman palastelu- ja kalastelualue, jossa etäisyydet työn ja asunnon välillä voivat kasvaa hyvinkin suuriksi, kustannussyistä. Samaan aikaan yksilöt hakevat jatkuvasti parempaa tasapainoa työn ja sen ulkopuolisen elämän välille, aiheuttaen pahimmillaan pitkäaikaisen liikkuvan elämänvaiheen, vaikeuttaen perheratkaisuja ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta.

Monipaikkaisuutenakin ilmenevä työn kalastelu ja palastelu voi johtaa Lontoon kaltaisen metropolin työvoima- ja asumispolitiisiin haasteisiin eli tilanteeseen, jossa muun muassa vähemmän koulutusta vaativille aloille voi olla vaikeuksia löytää työvoimaa korkean (asumisen) hintatason alueelta, kun samaan aikaan kansainväliset investoinnit pitävät osan asunnoista tyhjillään pelkinä sijoituksina. Helsinki on vielä toistaiseksi välttänyt kärjistetyimmän kehityksen, ja on sitä paitsi hyvin vähän segregoitunut verrattuna Pohjoismaisiin verrokkeihin. Mutta painetta voi vähitellen alkaa syntyä, jos sosiaalisen tasa-arvon edellytykset huonontuvat samalla kun tuloerot kasvavat.

Meillä Suomessa on vielä varaa tiivistää kaupunkiseutujen rakennettua ympäristöä ja siten hakea lisähyötyä esimerkiksi resurssimielessä ja asuntomarkkinatilanteen kannalta, kunhan ei mennä liian pitkälle. Sosiaalisesti kestävä kehityksen rakentuminen kaupungeissa voi, ehkä jopa yllättäen, riippua pitkälti tavallisista arjen ratkaisuista ja rakentua perinteisen pohjoismaisen tasa-arvokäsityksen ympärille.

Suomen tilanteesta vielä tarkemmin

Manner-Euroopan maista ja Brittein saarista poiketen meillä kaupungistuminen on edelleen käynnissä johtuen potentiaalista: meillä on paikoin itäiseen Eurooppaan verrattavissa oleva kaupungistumisaste. Suomessa halutaan silti pistää kaupungistumisen suhteen pikemminkin kapuloita rattaisiin kuin pötköä pesään. Kaupungistumisen vastavirta on kuitenkin ekologisesti kestävä ja sitä paitsi nykyisissä oloissa asumisvaihtoehtoja ja käytöstä vastaan, kuten esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen Asukasbarometrin tulokset ovat osoittaneet.

Puuttuuko meiltä tulevaisuuskuva, jossa työvoiman liikkuvuus ja työelämän joustot yhdistyisivät resurssiviisaaseen elämäntapaan ja resurssitehokkaaseen asumiseen kaupungeissa? Tiivistävä rakennettu ympäristö ja toimiva yhdyskuntarakente edesauttavat resurssiviisaan yhteiskunnan toteutumista, mutta miten se suhteutuu työn pirstaloituvan luonteeseen? Kaikki trendit, joita haluaisimme edistää, eivät ole yhtä aikaa toteutettavissa, eli ovat jopa toisensa poissulkevia vaihtoehtoja. Esimerkiksi resurssiviisasta yhteiskuntaa ja maksimaalista työvoiman liikkuvuutta on Suomen oloissa vaikea saavuttaa.

Hallitus päätti huhtikuussa 2017 viisivuotisen kansallisen kestävä kaupunkikehityksen ohjelman käynnistämistä. Sen avulla pyritään edistämään kestävä kehityksen (älykäs, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä, terveyttä edistävä) tavoitteita. Puuttuuko ohjelmasta kuitenkin yhteinen visio toimeenpanosta ja näkemys siitä, mitä tavoitteiden toteutuminen vaatii? Miltä sellainen suomalainen kaupunki näyttäisi, joka pystyisi ne yhdistämään? Kestävä kehityksen tavoitteita ei voi käsitellä noutopöytänä, josta voi rohua ihan mitä vain. Valitaan mieluummin toisiaan resurssiviisaasti täydentävät alku-ruoka, pääruoka ja jälkkäri. Tai toteutetaan yhdessä hyvin suunniteltu menu, jolloin tuloksena voi olla sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä nautinto.